

С Т А Н О В И Щ Е

ОТ

Доц. д-р ДОНКА ЙОТОВА ИВАНОВА

ЮЗУ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ - БЛАГОЕВГРАД

ОТНОСНО:

дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление

3.7. „Администрация и управление“

Научна специалност „Администрация и управление“
(Регионално развитие)

- **АВТОР НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД:**

Инж. ХАСАН АЗИС ИСМАИЛ

- **ТЕМА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД:**

*ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯТА КАТО ФАКТОР ЗА РАЗВИТИЕ НА МЕСТНОТО
САМОУПРАВЛЕНИЕ*

- **Научен ръководител: Проф. д-р Соня Петрова Докоова**

- **Основание за представяне на становището:**

участие в състава на научното жури, по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед №130/ 24.01.2020 година на Заместник ректора на УНСС (проф. д-р Валентин Гоев).

- **Образователен профил на докторанта**

Хасан Азис Исмаил е роден през 1969 година.

Завършва УАСГ през 1995 година - специалност „Строителен инженер“ и магистърска степен по „ПГС“. През 1998 година завършва УНСС (направление „Икономика“), като придобива и магистърска степен по „Мениджмънт и маркетинг“. Зачислен е като докторант на самостоятелна подготовка, със срок на обучение три години, срещу заплащане, считано от 17.01.2017 до 17.01.2020 година (Заповед на Ректора на УНСС № 217 от 13.02.2017 година). За научен ръководител е определена проф. д-р Соня Петрова Докова. Обучението на докторанта е осъществено от катедра **„Регионално развитие“, факултет „Управление и администрация“** на УНСС, научна специалност **“Администрация и управление (Регионално развитие), професионално направление 3.7. Администрация и управление“**.

Дисертационният труд е **обсъден и насочен за защита** на заседание на академичната колегия от Катедра “Регионално развитие” при Факултет „Управление и администрация“ към УНСС на 14.01.2020 година (протокол № 6 от 14.01.2020). На това основание и на база решение на ФС към Факултет „Управление и администрация“ (протокол № 5/ 15.01.2020 година), докторантът е отчислен с право на защита със Заповед N 207 / 31.01.2020 година) на Ректора на УНСС (проф.д-р Димитър Димитров, считано от 14.01.2020 година.

I. МАКРОРАМКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд **„ Децентрализацията като фактор за развитие на местното самоуправление“** е в обем 271 страници, които включват:

✓ **Основен текст – 220 стандартни страници;**

В т.ч.:

- Таблици – 26 броя;
- Графични изображения - 17 броя;
- Фигури – 9 броя.

✓ **Справка за научно-приложните приноси - 1 страница (221 стр);**

✓ **Списък на използваната литература (общо 143 източника), в логическа последователност: на кирилица - 110 заглавия и на латиница - 30 заглавия (общо 10 страници);**

✓ **Приложения – след 233 стр: общо 38 страници с отделна номерация;**

Предложеният за оценяване труд е комплектуван и с Автореферат, в размер на 50 стандартни страници, който отговаря напълно на съдържанието на дисертацията.

Авторефератът е структуриран в пет раздела:

- Обща характеристика на дисертационния труд;
- Обем и структура на дисертационния труд;
- Основно съдържание на дисертационния труд (по глави) и Заключение;
- Справка за приносите в дисертационния труд;
- Публикации, свързани с дисертационния труд;
- Декларация за оригиналност.

2. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ

Типична за настоящата разработка е методически препоръчаната и логически издържана конструкция за дисертационно изследване, включваща следните елементи:

2.1. Въведение – с ясно формулирани:

✓ **Актуалност на изследването:**

Произтича от доказаната всеобхватност на проблемите, свързани с изграждането на работещо държавно управление на място, в локалната общност. Тази дейност е подкрепена и от Европейската харта за местно самоуправление. В нея се посочва, че *...правото и реалната възможност за местните общности да регулират и да управляват в рамките на закона, на тяхната отговорност и в интерес на тяхното население, е съществена част от обществените дела* „ (чл.3, т.1) в контекста на правото на органите на местно самоуправление *“... в рамките на националната икономическа политика на достатъчно средства, с които да могат да се разпоредят свободно при упражняване на правомощията си“* (чл.9, т.1).

Основателно е твърдението на автора, че посоченото по-горе е сериозен аргумент, върху който се изгражда **изследователската хипотеза: развитието на процеса на децентрализацията е съществен фактор за ефективно местно управление, релевантно на постановките на Европейската харта на местното самоуправление, чията степен на ефективност се отличава на национално и на общинско ниво.** В подкрепа на посочената хипотеза, в дисертационния труд се визират за развитие **четири работни микротези (стр. 7 и 8).**

✓ **Цел и задачи на изследването:**

Коректно формулирани и логически свързани с формулирана изследователска тема.

Цел: Конструирание на трансграничен интегриран модел на местно самоуправление и децентрализация, чрез емпирико-приложно изследване в три бенчмарк общини. Акцентът на автора е, че това твърдение е установимо чрез

емпирико-приложно изследване, изведено на база сравнителен анализ на национално специфичните отговорности, по нива на управление и възможностите за тяхното усъвършенстване в три селективно избрани държави (Гърция, България и Турция), намиращи се в три различни периода по отношение на членство в ЕС.

Възприетите, от автора, опорни изследователски точки за постигане на целта са:

- постановките в Европейската харта за местно самоуправление;
- принципите на субсидираност, ефективност и пропорционалност;
- гражданските нагласи към местното управление;
- административният капацитет.

Аналогични на поставената цел са и формулираните **четири изследователски задачи**, обхващащи (в резюмиран вид) **следните основни компоненти**:

- анализ и оценка на централизацията, еволюираща съобразно очакванията на гражданите;
- изследване на ефекта на ЕХМС в България, Гърция и Турция;
- установяване на връзките и зависимостите между структурите на различните нива на управление в избраните страни, в контекста на гражданските нагласи и административния капацитет (чрез анкетно проучване в бенчмарк общини);
- приложимостта на двата подхода за взаимодействие (*вертикален и хоризонтален*), чрез които емпирично установените международни различия и несъответствия при децентрализацията на бенчмарк общините в България, Гърция и Турция могат да се трансформират в аргументи и възможности за усъвършенстване на местното самоуправление.

✓ **Обект и предмет на изследването:**

- **обект** – ефективността на местното самоуправление в три различни съседни страни, от гледна точка на членството им в ЕС (България, Гърция и Турция);
- **предмет** – възможностите за усъвършенстване на местното самоуправление, чрез вертикален и хоризонтален подход за подкрепа на децентрализацията, на база резултати от трансгранично изследване на бенчмарк общини в България, Гърция и Турция (Кърджали, Комотини и Одрин).

✓ **Методи на изследване:**

Като цяло, методологическата рамка на изследването се изгражда на база на пространствения подход на макро-, мезо- и микрониво. Комплексният

характер и целта на изследването изискват интегрирано използване на съвкупност от методи (количествени и качествени). Напълно логично е съчетаването на **анализа** (контентен, ситуационен, SWOT, сравнителен, анализ на данни със SPSS и иконометричен), **графичния метод, методите на синтеза, дедукцията и индукцията, както и тяхното синхронизиране със системния и интегрирания подход.**

Аналитичният инструментариум се прилага за обработката на данни и информация от: литературни и нормативно-справочни източници (български и чуждестранни), стратегии на властови национални и европейски институции, както и резултатите от проведената анкета в общините Кърджали, Комотини и Одрин.

✓ **Ограничения на анализа:** Въпреки впечатляващата (по своя произход и предназначение) база данни, анализът на които е заложен в основата на изразените от докторанта становища, обективно изследването се провежда в сложна информационна и управленска среда (вътрешна и международна). Ясно са формулирани в дисертационния труд аргументите за ограничаване на изследването и на причините за това (**стр. 9**). *Най-общо, ограниченията са продиктувани от амбициозните изследователски цели на автора, с фокусиране главно върху възможностите за усъвършенстване на процеса на децентрализация в трите страни - обект на сравнителния анализ, което изисква сериозна теоретична и метрична аргументираност.*

✓ **Информационното осигуряване на анализа,** включва:

- представителна извадка от монографии, студии, статии, доклади - на български и чуждестранни автори;
- методологически и методически материали, нормативни актове, доклади и становища на специалисти и институции (български и на ЕС);
- резултати от **авторско анкетно проучване**, на ниво заинтересовани от развитието на трансграничното сътрудничество в областта на местното самоуправление лица (областни управители; експерти от гражданския сектор; проектни консултанти; представители на държавната администрация; членове на регионални и областни съвети за развитие; експерти от национално представените работодателски и синдикални организации; лидери на мнение в местните общности; НПО и др.).

Съвкупността от информационни източници **е сериозно основание за формулирането на практически ориентирани изводи и конструктивни предложения за усъвършенстване на местното самоуправление чрез децентрализация на дейностите.**

Обоснованите в увода базисни компоненти на дисертационния труд, допълват първоначалното приятно впечатление от прецизното оформление на дисертационния труд и на авторефрата. Това създава една предварителна позитивна нагласа към вложеното от дисертанта усилие за провеждане на изследването.

2.2. Основен текст

2.2.1. Глава първа: Характерни особености на регионалното развитие в контекста на процеса на децентрализация в местното управление.

В обем от 58 стандартни страници (11- 69 стр.) се интерпретират базисните постановки, свързани с темата на дисертационното изследване. **Логиката на изложението, както и деликатната полемика на автора с вече оповестените от други изследвания констатации, създава една относително завършена и разбираема представа за:**

- еволюцията на понятията, свързани със същността на региона (като териториална локализация);
- управлението на регионите и факторите от които зависи;
- публичните политики;
- използваните понятия и подходи за изследване процесите на централизация, регионализация, децентрализация и деконцентрация в нивата на управлението;
- съвременния контекст на местното самоуправление, като сложен комплекс от принципите на деконцентрация и децентрализация, свързаното с тях добро познаване на философията на управлението (*особено в частта ѝ за ролята на държавата при децентрализацията на управлението; баланса на властта; влиянието и зависимостите в управлението; разпределението на функциите и отговорностите между различните управленски равнища и т.н.*);
- Европейската харта за местното самоуправление като фактор за разширяване на гражданската ангажираност към съдбата на публичния сектор и подобряване на неговата ефективност .

2.2.2. Глава втора: Оценка и анализ на европейските практики за развитие на местното самоуправление и процесът на децентрализация в България, Гърция и Турция.

Разсъжденията на докторанта стъпват върху доказалото се във времето становище, че **без наличието на автономни региони, няма как да съществува дееспособно обединено европейско пространство** (стр.70). Като се вземат предвид и свързаните с тази идея постановки на концепцията „Европа на регионите“, **основателен е акцентът, който докторантът поставя върху реформата, от последните 30 години на миналия век, в публичната администрация на Европейския съюз с цел повишаване ефективността на**

национално-административните модели, като се поставят по-високи изисквания към качеството им и се акцентира върху новите форми на местното самоуправление. На тази основа, съдържанието на глава втора се свежда до **обективен анализ на ситуацията, свързана с теорията и европейските практики на регионализма през призмата на:**

- деликатното съпоставяне на идеите за глобалното с тези за държавата като суверенна единица;
- зараждането на паралелният процес „глобализация-регионализация“;
- трудното преодоляване на традициите за силата на централизацията и свръхцентрализацията, като начин за организиране на политически и административни системи в някои страни от обединеното европейско пространство;
- начимостта на държавната администрация като елитен проблем на новото столетие;
- трите типа на подразделение на властите, характерни за страните от ЕС;
- четирите типа на устройство на държавите от ЕС.

Направеният от докторанта сравнителен анализ на ситуацията в България, Гърция и Турция извежда на преден план следното: *независимо от налагащата се, все повече, тенденция в развитието на децентрализацията в Европа, в полза на регионалните и местните институции и въпреки максималният стремеж за унифициране с европейските принципи при регионалното структуриране и местното самоуправление, конкретиката на тези процеси е съобразно националното ниво на всяка държава. В този ред на мисли е и разработената органиграма на административното управление на Р. България, включваща взаимовръзките между отделните власти. Конструирани, към втора глава, са **четири значими извода** - в т.ч. три с конкретна насоченост към изследваните единици и един - с обща насоченост, а именно необходимостта от **„...засилване на взаимодействието на местните и на регионалните органи на самоуправление от България, Гърция и Турция за постигане на реални резултати в трансграничното сътрудничество в административно, социално-икономическо и културно отношение, и реално участие на гражданите в управлението“** (стр. 158)*

2.2.3. Глава трета: Тенденции и възможности за насърчаване процесите на децентрализация в общини на Българи, Гърция и Турция.

По същество, това е **практико-приложната част** на дисертационното изследване. Опорните точки, върху които се изгражда съдържанието на глава трета са:

✓ **идентифициране на обединяващите, за анализирани страни, базисни критерии:**

- степен на хармонизиране на общинските цели и приоритети в децентрализацията, с постановките в ЕХМС, с акцент върху демократичните принципи и по-активното гражданско участие;
- интегрален характер на децентрализацията, в посока обединяване на секторните политики и тяхната координация на различните нива на териториално управление;
- местното самоуправление през призмата на наслагващите се традиции за децентрализация.

За България това означава разграничаване на понятията „административно-териториално устройство“ (АТУ) от понятието „административно-териториално деление“ (АТД) не просто като терминология, но и като дълбока промяна в отношението на законодателя към регулирането на процесите в тази област (стр. 159);

- местното самоуправление като трансмисия между националните и местните интереси;
- максимално унифициране на представите за „периферия“ и „център“ при характеризирание на регионите, в контекста на европейската теза за полицентричност, в нейните два аспекта (*първият* - разпределение на урбанизираните зони и *вторият* – връзката между тези зони);

✓ **резултатите от мащабното анкетно проучване, обхващащо 580 респондента (198 – от община Кърджали, 213 – от община Комотини и 269- от община Одрин).**

Илюстрира (чрез отговорите на 30 въпроса, разпределени в три анкетни раздела - А, В и С) и в зависимост от различни критерии, спрямо респондентите) степента и качеството на децентрализация в изследваните общини. На тази основа се генерират важни изводи за изграждането на модел за сътрудничество, сливане, използване на нови технологии за ефикасно предоставяне на услуги и повишаване качеството на местната демокрация. **Дава се отговор и на нещо още по-значимо, което рядко се коментира: доколко форматите на регионите, в контекста на местното самоуправление, са еквивалентни на социалните общности.**

Изключително успешно илюстриране на вижданията, за условията на децентрализация в изследваните пригранични общини, дава и разработеният **SWOT анализ на общите черти в тяхното развитие** (стр. 181).

Изводите в глава трета основателно се адресират, както към капацитета на администрацията, така и към нейните управленски умения да поддържа равностоен диалог между централната и местната власт.

2.2.4. Заключение

В него се интерпретира, в обобщаващ формат, логиката на изложението, както и произтичащите от това изследователски резултати. Основателно се подчертава, че:

- в съвременната държава, интеграцията се осъществява и чрез децентрализация на властта по места;
- подходите, за налагането на ефективен модел на местното самоуправление, са твърде сложни и динамични;
- ролята на граничните общини, в рамките на ЕС, може да е ключова, когато предлагат механизми за реализиране на партньорства и финансиране на общи проекти;
- възможността за трансгранично сътрудничество, по подобие на това България-Гърция-Турция, налага прилагането на специфичен териториален подход за сътрудничество, който да отразява максимално точно, както проявлението на функционално-структурните подсистеми, така и на тяхната взаимовръзка в местното самоуправление;
- интегрираният модел на местното управление, включващ България, Гърция и Турция, е една открита и динамична система, даваща възможност за надграждане и допълнително оптимизиране, с цел по-съвършено регионално развитие, базирано на свободното движение на стоки, услуги, хора и капитали.

II. КРАЙНА ОЦЕНКА НА ДОКТОРСКАТА РАЗРАБОТКА

1. Положителни страни

- Висока дисертабилност на докторската тема;
- Логическо структуриране на изследването, с уместно съвместяване на теоретическите и практическите постановки;
- Изключително задълбочено познаване на теорията и практиката на местното самоуправление и децентрализацията, както и на тяхната специфика по страни;
- Много добри аналитични умения;
- Понятен, научно издържан, коректен и грамотен стил на изложението;

- Ясно формулирани изследователски тези, цели, задачи и заключения;
- Прецизно оформяне на, илюстриращия текстове, материал (таблицы, фигури, графики).

2. Съображения и препоръки

Без да се омаловажава видимото усърдие и проявените изследователски умения на докторанта при разработването на дисертацията, позволявам си да посоча, че формулираните от докторанта пет приноси момента, могат да се трансформират до три, предвид известно припокриване на съдържанието на приносите 1 и 2, както и на приносите 4 и 5. Същевременно, **предвид актуалността на проблема и на съдържащата се в докторската дисертация богата и добре систематизирана информация, препоръчвам, след известно редактиране и допълване, дисертацията да се издаде като монографичен труд.**

Дисертационният труд отразява много добре изследователските интереси и умения на докторанта, компетентното научно ръководство и благоприятната академична среда, в която е изведена докторантурата. Посоченото, съчетано с богатата професионална и обществено-политическа кариера на докторанта, обяснява категоричността, с която се изразяват мнения, които често се премълчават или завоалират в публичното пространство. Ще си позволя да посоча само следните:

- **Обществото се нуждае от качествени публични услуги, от действителни гаранции за широко участие на гражданите във формирането на обществената политика и осигуряване на равен достъп до обществените блага и услуги;**
- **Исторически погледнато, повечето модели за пространствено развитие на България са централизирани. Страната ни продължава да поддържа дисбаланс в развитието на отделните територии;**
- **Не съществува политика, която да не разходва финансови средства, която да е неутрална или да не води до социални последици. Именно затова, цикълът на отделните политики се намира между трите основни компонента: пазар, правителство и граждани;**
- **Финансовата децентрализация е положителен инструмент, в случай, че местните власти имат капацитет да го управляват.**

Като цяло, за оценка е представен един изключително актуален, интегриран с други области на знанието и успешно завършен изследователски продукт, пряко адресиран към практиката.

Положителната оценка се подсилва и от факта, че по своя замисъл и мащаб на изпълнението, разработката е твърде амбициозна и сложна. Особено като се имат предвид теоретичните дискусии по повод на местното самоуправление и децентрализацията на властовите механизми, както и трудната съпоставимост на добрите практики в това отношение (поради многообразието на формите им, липсата на еднозначни институционални и обществени нагласи и т.н.).

Предвид посочените качества на дисертационното изследване, призовавам уважаемите членове на Научното жури да оценят, по съвест, достойнствата на разработката на докторант – инж. Хасан Азис Исмаил и да гласуват ДА МУ СЕ ПРИСЪДИ научната степен „доктор“, по професионално направление „Администрация и управление“.

Това становище поддържам и удостоверявам с подписа си и АЗ!

14.02.2020 г.
С о ф и я

Подпис:
(Доц. д-р Д. Иванова)

